

Vlaams
Parlement

ingediend op **1222** (2016-2017) – Nr. 1
4 juli 2017 (2016-2017)

Ontwerp van decreet

houdende instemming met de overeenkomst
inzake strategisch partnerschap
tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds,
en Canada, anderzijds,
ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016

INHOUD

Memorie van toelichting	3
Voorontwerp van decreet.....	11
Advies van de Raad van State	15
Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen	25
Ontwerp van decreet.....	31
Bijlage: Nederlandse tekst van de overeenkomst	35

MEMORIE VAN TOELICHTING

I. Algemene toelichting**1. Samenvatting**

De strategische partnerschapsovereenkomst is een traditioneel algemeen kaderakkoord dat drie traditionele aspecten behelst, met name het politieke, het economische en de samenwerking in verschillende andere domeinen.

Deze strategische partnerschapsovereenkomst vormt een belangrijke stap in de versterking van de relaties tussen de EU (Europese Unie) en Canada. De overeenkomst zal zorgen voor een nauwe en regelmatige dialoog die de bestaande samenwerking op verschillende vlakken moet verbeteren. Daarnaast zal zij ook leiden tot een dialoog en samenwerking inzake algemene thema's zoals energie, veiligheid, innovatie, duurzame ontwikkeling en de bevordering van de mensenrechten.

Dit ontwerp van instemmingsdecreet kadert in de strategische doelstelling 'Vlaanderen maakt deel uit van een slagkrachtige EU' uit de beleidsnota Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking 2014-2019 (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 147/1).

2. Situering**2.1. De relaties tussen de Europese Unie, Vlaanderen en Canada***Europese Unie*

De Europese Unie en Canada zijn belangrijke internationale partners die nauwe economische, culturele en politieke banden hebben. Canada is een van de oudste partners van de EU. De relatie tussen de EU en Canada dateert van in de jaren vijftig en ontwikkelde zich van een louter economische relatie tot een strategisch partnerschap. De relatie wordt gekenmerkt door gemeenschappelijke waarden en gelijklopende mondiale doelstellingen. Zo werken de beide partners nauw samen op het vlak van globale uitdagingen zoals het leefmilieu, de klimaatverandering, de energieveiligheid en de regionale stabiliteit.

In 1959 werd een overeenkomst gesloten inzake samenwerking op het gebied van het vreedzaam gebruik van atoomenergie tussen de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom) en de regering van Canada.

In 1976 ondertekenden de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en Canada een kaderovereenkomst inzake de samenwerking op het vlak van economie en handel. Het was de eerste formele overeenkomst in haar soort die de EEG sloot met een geïndustrialiseerd partnerland.

De in 1990 aangenomen verklaring inzake trans-Atlantische betrekkingen verruimde de contacten met de invoering van een jaarlijkse top en bijeenkomsten op ministerieel vlak. Op de top van Ottawa in 1996 werden in een gezamenlijke politieke verklaring en een gemeenschappelijk actieplan nieuwe samenwerkingsgebieden aangeduid. In de loop der jaren vond de ondertekening plaats van verschillende overeenkomsten inzake de samenwerking op het vlak van douane, onderwijs en vorming, wetenschap en technologie, sanitaire maatregelen ter bescherming van de gezondheid van mens en dier en de handel in wijn en sterke drank.

Op 14 maart 2004 werd tijdens de top van Ottawa de EU-Canada-partnerschapsagenda aangenomen, die de vormen van samenwerking aanduidt, en vooral deze

waar men door middel van gezamenlijke actie meer kan bereiken dan door het alleen handelen.

Zowel Canada als de EU zijn toegewijd aan het bevorderen van de internationale vrede en veiligheid door middel van een doeltreffender multilateraal stelsel en door het bevorderen van de internationale rechtsorde. De EU-NAVO-relatie (NAVO: Noord-Atlantische Verdragsorganisatie) is dan ook een belangrijke uiting van het trans-Atlantisch partnerschap.

Op 6 mei 2009 gingen de onderhandelingen over een brede economische en handelsovereenkomst (CETA) tussen de EU en Canada van start. Dit is de eerste brede economische overeenkomst van de EU met een hooggeïndustrialiseerd land. De ondertekening liet op zich wachten door bezwaren van Wallonië. Deze betroffen voornamelijk de arbitrageregeling, maar ook garanties voor landbouw- en consumentenbelangen (zoals GGO's (genetisch gemodificeerd organisme)), en de openbare dienstverlening. CETA werd eveneens op 30 oktober 2016 ondertekend.

Vlaanderen

Op het vlak van buitenlandse handel presteerde de Vlaamse uitvoer naar Canada in de jaren 2010-2012 ondermaats. Het uitvoersprongetje van 2013 (+16,4%) bleek kortstondig, want in 2014 zakte de export alweer 14% tot 1,69 miljard euro. In 2016 bekleedde Canada de 26ste plaats op de lijst van Vlaamse exportbestemmingen met een totale uitvoer van ongeveer 1,8 miljard euro.

In 2008 piekte de Vlaamse invoer uit Canada op 1,85 miljard. Een groot verschil met 2009, dat een mager jaar was. Nadien sloeg de invoer weer aan het stijgen in 2010 en 2011. Opmerkelijk was dat in 2013 (+50,55%) en in 2014 (+4,28%) de recordinvoerwaarde uit Canada twee jaar op rij scherper werd gesteld en de invoer in 2014 uitkwam op 2,61 miljard euro. In 2016 bedroeg de Vlaamse invoer uit Canada bijna 2,5 miljard euro, wat goed was voor een 23ste plaats.

De invoer uit Canada heeft de laatste jaren aan gewicht gewonnen tegenover de uitvoer.

2.2. Schets van het partnerland

Algemeen

Canada is een federale staat, bestaande uit tien provincies en drie territoria, en een parlementaire constitutionele monarchie. Een provincie oefent, in tegenstelling tot de territoria, haar eigen soevereiniteit uit in een grondwettelijk kader. Territoria oefenen hun macht uit op basis van door het federale parlement aangenomen wetten. Het politieke systeem van Canada is gebaseerd op het Britse Westminster-model maar met Amerikaanse invloeden. Koningin Elizabeth II is het staatshoofd van Canada. Ze wordt vertegenwoordigd door de gouverneur-generaal. Het hoofd van de regering is de eerste minister. Justin Trudeau is de huidige eerste minister van Canada.

Het parlement van Canada bestaat uit een Lagerhuis, het Huis van Afgevaardigden (House of Commons) en een Senaat (Senate). Het parlement wordt verkozen voor een periode van vijf jaar. De eerste minister kan echter vervroegde verkiezingen uitschrijven.

Economische en sociale gegevens

Canada wordt beschouwd als een economisch divers land. Het is lid van de Noord-Amerikaanse vrijhandelsovereenkomst (North American Free Trade Agreement,

NAFTA), de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de G8 groep van rijkste industrielanden plus Rusland. Canada behoort tot de meest ontwikkelde en rijkste landen in de wereld.

De dienstensector is de belangrijkste sector in de economie. Ongeveer driekwart van de beroepsbevolking is werkzaam in deze sector. Daarnaast vormen de bosbouw, de mijnbouw en de visserij belangrijke bronnen van inkomsten. Bovendien is Canada een van de grootste leveranciers van landbouwproducten in de wereld. Canada behoort tot het kleine clubje van de ontwikkelde landen die zelf energie uitvoeren.

Canada neemt in 2014 de twaalfde plaats in op de lijst van handelspartners van de EU. De EU is na de Verenigde Staten (VS) de belangrijkste handelspartner van Canada met een aandeel van bijna 10% van de totale buitenlandse handel en ook de tweede grootste investeerder. De VS is van essentieel belang voor de handelsbetrekkingen van Canada. De vrijhandelsovereenkomst tussen Canada en de Verenigde Staten van 1988 elimineerde de tarieven tussen de twee landen, terwijl de NAFTA de vrijhandelszone uitbreidt tot Mexico.

Machines, transportmateriaal en chemische goederen zijn de belangrijkste verhandelde goederen. Ook de handel in diensten en de buitenlandse directe investeringen vormen een belangrijk onderdeel van de handelsbetrekkingen. In 2014 bedroeg de waarde van de bilaterale handel in goederen tussen de EU en Canada 59,9 miljard euro.

De wereldwijde financiële crisis van 2008 veroorzaakte een grote recessie, die leidde tot een aanzienlijke stijging van de werkloosheid in Canada. Hoewel de Canadese economie sinds 2013 grotendeels gestabiliseerd is, kent het land een trage groei en hogere werkloosheidscijfers dan normaal. Ook is Canada gevoelig voor de crisis in de Eurozone. Daarnaast richten de federale regering en verschillende Canadese industrieën zich nu ook op de handel met de opkomende Aziatische markten.

Canada telt meer dan 35 miljoen inwoners. De meerderheid van de inwoners woont langs de grens met de Verenigde Staten. De bevolkingsdichtheid behoort tot de laagste in de wereld. Canada is een immigratieland. Het land heeft een van de meest etnisch diverse en multiculturele bevolkingen. Ook Vlamingen emigreerden na de Tweede Wereldoorlog naar Canada.

Canada heeft twee officiële talen, met name het Engels en het Frans. Sinds de jaren zestig ontwikkelde er zich een scherpe politieke scheiding tussen het Franstalige Québec en de Engelstalige provincies. Als enige Franstalige provincie heeft Québec bijzondere bevoegdheden. Mede omwille van de uitzonderlijke positie van de Franstalige gemeenschap in Québec staat de eenheid van Canada vaak ter discussie.

Op het domein van onderwijs scoort Canada erg hoog. Canadese studenten zitten ruim boven het gemiddelde van de OESO, met name vooral op het vlak van wetenschap, natuurkunde en leesvaardigheid.

Canada heeft een sterke reputatie inzake transparant bestuur en staat bekend omwille van zijn krachtige vervolging in gevallen van corruptie. Zo staat Canada op de negende plaats in de Corruption Perceptions Index 2016 van Transparency International.

Buitenlands beleid

Canada heeft een hechte economische band met buurland de Verenigde Staten hoewel het politiek soms sterk van mening verschilt met de VS. Beide landen wer-

ken tevens samen op het gebied van militaire campagnes en oefeningen en zijn daarnaast nog eens elkaars grootste handelspartner.

Canada onderhoudt zowel historische banden met het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk als met andere voormalige Britse en Franse koloniën. Dit onder meer via het lidmaatschap van het Gemenebest van Naties.

Sinds de Tweede Wereldoorlog pleit Canada voor het multilateralisme (verschillende naties werken samen om mondiale problemen op te lossen). Canada was dan ook een stichtend lid van de Verenigde Naties in 1945 en van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) in 1949.

3. Procedureverloop

3.1. Gemengd karakter en ondertekening

De onderhandelingen inzake een strategische partnerschapsovereenkomst werden in september 2011 opgestart.

Tijdens zijn vergadering van 23 september 2014 legde de Werkgroep Gemengde Verdragen (WGV), adviesorgaan van de Interministeriële Conferentie Buitenlands Beleid (ICBB), het gemengde karakter van de overeenkomst vast. Zowel de federale overheid als de gewesten, de gemeenschappen en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest oefenen hun bevoegdheden uit. Overeenkomstig de beslissing van de ICBB van 9 juli 2008 wordt het verslag van de WGV naar de leden van de ICBB gestuurd. In zijn brief van 23 april 2015 deelde de voorzitter van de ICBB aan de minister-president van de Vlaamse Regering mee dat geen enkel bezwaar werd geformuleerd, zodat het verslag definitief is goedgekeurd.

De WGV besliste ook de overeenkomst te laten ondertekenen volgens formule 3 van de ICBB, dit wil zeggen één enkele handtekening in naam van het Koninkrijk België, doch met vermelding van al de betrokken overheden onder de handtekening. Dit is de gebruikelijke formule voor de ondertekening door België van verdragen tussen de EU en derde landen.

De parafering van de ontwerptekst vond plaats op 8 september 2014.

De strategische partnerschapsovereenkomst werd op 30 oktober 2016 ondertekend te Brussel.

3.2. Het advies van de Raad van State, afdeling Wetgeving

De Raad van State, afdeling Wetgeving, bracht advies uit op 7 februari 2016 met kenmerk 60.726/VR.

a. Vermelding van de Franse Gemeenschapscommissie

De Raad van State stelt, in lijn met eerdere adviezen, dat het beter was geweest om de Franse Gemeenschapscommissie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (FGC) te vermelden in de vermelding van al de bevoegde overheden.

De stelling dat de FGC bij de ondertekening van gemengde verdragen zou moeten worden vermeld, berust niet op een juridische grond maar op een opportunitoitsoverweging. De grondslag van de vermelding van de gemeenschappen en de gewesten in de aanhef van gemengde verdragen is immers het samenwerkingsakkoord Gemengde Verdragen van 8 maart 1994 en de op grond daarvan in de ICBB uitgewerkte ondertekeningsformules. De FGC is evenwel geen partij bij dit

samenwerkingsakkoord, en er is geen juridische verplichting om de FGC op dezelfde manier bij de totstandkoming van gemengde verdragen te betrekken als de gemeenschappen en de gewesten.

Artikel 167 van de Grondwet (Gw.) dat bij de totstandkoming van verdragen het beginsel 'in foro interno, in foro externo' huldigt en gelijktijdig met artikel 138 Gw. over de decreetgevende bevoegdheid van de FGC werd aangenomen, voorziet niet in een internationale bevoegdheid van de FGC, en de FGC is evenmin partij bij de samenwerkingsakkoorden rond buitenlands beleid. In een deel van de Franstalige rechtsleer stelt men dat dit een vergetelheid zou zijn van de grondwetgever (R. WITMEUR, *La Commission Communautaire Française: une copie à revoir pour un État fédéral achevé?*, Brussel, Bruylant, 1995, 62). De Vlaamse Regering is evenwel van oordeel dat er geen principieel bezwaar bestaat tegen een verschillende benadering door de grondwetgever van de gemeenschappen en de gewesten, die op grond van artikel 1 Gw. de constituerende delen zijn van de federale staat, en een afgeleide instantie zoals de FGC.

Een soortgelijk verschil wordt overigens ook gemaakt voor de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC). Voor de GGC werd immers een aparte regeling getroffen op grond waarvan zij wel per ordonnantie haar instemming betuigt met verdragen die betrekking hebben op persoonsgebonden aangelegenheden, maar geen machtiging tot ondertekening verleent.

Een deel van de rechtsleer analyseert het feit dat in artikel 167 Gw. geen sprake is van verdragsluitende bevoegdheden voor de FGC dan ook terecht als een verschil in behandeling gestoeld op de Grondwet zelf, die dus geen ontoelaatbare discriminatie uitmaakt in vergelijking met de gemeenschappen en gewesten (M. LEROY & A. SCHAUS; "Les relations internationales", in X, *Les réformes institutionnelles de 1993. Vers un fédéralisme achevé?*, Brussel, Bruylant, 1994, 40 en verder). In een eerder advies van 1998 maakte de Raad van State zelf overigens al duidelijk dat de betrokkenheid van de FGC bij de totstandkoming van gemengde verdragen niet noodzakelijk op dezelfde manier moet worden geregeld als voor de gemeenschappen en de gewesten. De Raad spreekt in dat advies over een of andere betrokkenheid ("d'une manière ou d'une autre", advies 22.270/4 van 18 maart 1998). Het feit dat voor de GGC geopteerd is voor een andere vorm van betrokkenheid, waarbij zij geen machtiging dient te verlenen tot ondertekening en niet vermeld wordt onder de Belgische handtekening, toont aan dat er verschillende gradaties van betrokkenheid mogelijk zijn.

De stelling van de Raad dat het tot de rechtszekerheid zou bijdragen wanneer de FGC bij een gemengd verdrag onder de handtekening van België wordt vermeld, kan evenmin worden onderschreven. België is immers als staat partij bij een gemengd verdrag en ook internationaal aansprakelijk voor de naleving ervan. De gemeenschappen, gewesten en gemeenschapscommissies zijn geen zelfstandige partijen bij het gemengde verdrag in kwestie, maar komen, gelet op hun autonomie, tussen in de totstandkomings- en instemmingsprocedure. Het is evenwel de Koning die de gemengde verdragen namens België als geheel op internationaal vlak bekrachtigt (artikel 12 en 13 van het samenwerkingsakkoord *Gemengde Verdragen* van 8 maart 1994). De vermelding van de gemeenschappen en gewesten in de aanhef van een gemengd verdrag maakt van de gemeenschappen en de gewesten geen afzonderlijke partijen, en dient veeleer het doel van de internationale uitstraling van het federale karakter van de Belgische staat. Het is daarom verantwoord dat deze vermelding enkel betrekking heeft op de gemeenschappen en gewesten, krachtens artikel 1 Gw. de dragers van de federatie, en niet op afgeleide instanties als de gemeenschapscommissies. Er anders over oordelen zou indruisen tegen artikel 1 Gw.

b. Adviesraden

De Raad merkt op dat sinds de opheffing van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV) er geen overkoepelende strategische adviesraad meer is die voor het geheel van de overeenkomst advies kan uitbrengen. Hij vraagt zich af of bijgevolg de verschillende materieel bevoegde adviesraden niet elk wat hun betreft advies moeten uitbrengen over het ontwerp.

De Raad deelt het standpunt niet dat dit soort akkoorden kaderovereenkomsten zijn die op zich geen gevolgen hebben voor de verschillende beleidsdomeinen, aangezien bij het akkoord alleen een mogelijkheid wordt gecreëerd om samenwerking op te zetten en dus niet voor advies worden voorgelegd aan een andere adviesraad.

Ten eerste dient aan de verschillende adviesraden over elk voorontwerp van decreet op hun domein om advies te worden gevraagd, ongeacht het belang van de wijziging. Ten tweede wijst de Raad erop dat de beslissing om een kader voor samenwerking te creëren op zich al een beleidsmatige beslissing is, a fortiori indien, zoals in dit geval, die samenwerking via de Europese Unie wordt georganiseerd, waarbij de verdere beleidsinvloed van de nationale overheden beperkt zal zijn. De Raad van State besluit dat de materieel bevoegde adviesraden alsnog moeten worden geconsulteerd.

Het advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) wordt alsnog aangevraagd.

c. Interministerieel comité en gemengd samenwerkingscomité

Tot slot merkt de Raad van State op dat de overeenkomst voorziet in de instelling van een aantal contacten, uitwisselingen en overleg en in de instelling van een interministerieel comité en gemengd samenwerkingscomité en dat deze beslissingsbevoegdheid hebben. De Raad verwijst hierbij naar het eerder gegeven advies met kenmerk 53.978/VR waarin de Raad aangeeft dat het noodzakelijk is om binnen België ook in de nodige procedures te voorzien om de Belgische standpuntbepaling en vertegenwoordiging in deze comités te regelen. Het huidige samenwerkingsakkoord inzake de vertegenwoordiging in de Raad van de Europese Unie van 8 maart 1994 biedt onvoldoende juridische basis.

Zoals de Raad opmerkt, moeten de vertegenwoordiging en de standpuntbepaling namens België in de Samenwerkingsraad en het Samenwerkingscomité in afwachting van een samenwerkingsakkoord overeenkomstig artikel 92bis, §4bis, tweede lid, BWHI, het voorwerp uitmaken van een overleg tussen de betrokken regeringen (BWHI: bijzondere wet tot hervorming der instellingen).

In de praktijk gebeurt dit in de zogenaamde DGE-coördinatie, voorzien door het voormelde samenwerkingsakkoord inzake de vertegenwoordiging in de Raad van de Europese Unie van 8 maart 1994 (DGE: directie-generaal Europese Zaken en Coördinatie). De Vlaamse Regering is vragende partij om bij herziening van dit en andere samenwerkingsakkoorden die binnen het Overlegcomité aan bod komen het toepassingsgebied uit te breiden naar hogervermelde organen.

3.3. Het advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen

In zijn brief van 13 maart 2017 liet de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) weten geen advies te formuleren vanuit selectiviteitsoverwegingen en omwille van de beperkte beleidsimpact.

II. Artikelsgewijze toelichting van de overeenkomst

In de preambule wordt onder meer gewezen op de nauwe historische, politieke en economische relaties tussen de EU en Canada, en de wil om de samenwerking te verdiepen op grond van gemeenschappelijke waarden en tot wederzijds voordeel.

Titel I – Samenwerkingsbasis (artikel 1)

In artikel 1 worden de algemene principes van de samenwerking vastgelegd. De partijen trachten de samenhang te versterken van de samenwerking op bilateraal, regionaal en multilateraal niveau.

Titel II – Mensenrechten, fundamentele vrijheden, democratie en de rechtsstaat (artikel 2)

Respect voor de democratische beginselen en de fundamentele mensenrechten vormen een essentieel element van deze overeenkomst.

Titel III – Internationale vrede, veiligheid en multilateralisme (artikelen 3-8)

De partijen zullen samenwerken inzake:

- de strijd tegen de verspreiding van massavernietigingswapens en de overbrengingsmiddelen daarvan (artikel 3);
- de strijd tegen de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens (artikel 4);
- de bestraffing van ernstige misdrijven waarmee de internationale gemeenschap geconfronteerd wordt, waarbij de partijen wijzen op de rol van het Internationaal Strafhof (artikel 5);
- terrorismebestrijding (artikel 6);
- het bevorderen van de internationale vrede en stabiliteit (artikel 7).

De partijen delen een engagement van multilateralisme en de wil om deze te bevorderen en zij zullen standpunten uitwisselen en samenwerken in multilaterale, regionale en internationale fora en organisaties (artikel 8).

Titel IV – Economische en duurzame ontwikkeling (artikelen 9-17)

Artikel 9 heeft betrekking op het voeren van een dialoog en het globale leiderschap inzake globale economische kwesties. De partijen zullen een duurzame groei en ontwikkeling van hun handel en investeringen bevorderen zoals voorzien in een allesomvattende economische en handelsovereenkomst (artikel 10).

De partijen verbinden zich ertoe duurzame ontwikkeling te stimuleren. De partijen willen een evenwichtige economische groei en armoedebestrijding. De partijen stellen een dialoog en samenwerking in inzake werkgelegenheid en bevestigen het belang van verbintenissen inzake de sociale aspecten van de handel. Zij bevestigen tevens de noodzaak van een hoog niveau van milieubescherming en wensen het besef van een economische en sociale kost van schade aan het milieu en de strijd tegen de klimaatverandering. De partijen erkennen het belang van de energiesector voor de economische rijkdom en de internationale vrede en stabiliteit (artikel 12).

De partijen zullen samenwerken in de volgende domeinen:

- werken samen aan een goed fiscaal bestuur: met dit doel zullen de partijen de internationale samenwerking en de belastinginning verbeteren (artikel 11);
- welzijn van de burgers (artikel 14);
- kennis, onderzoek, innovatie en communicatietechnologie (artikel 15);

- de diversiteit van culturele uitingen, onderwijs en jeugd (artikel 16) en;
- het voorkomen en beperken van rampen en crisisbeheer (artikel 17).

De partijen moedigen zowel het voeren van een dialoog tussen experts als het uitwisselen van 'best practices' aan in verschillende domeinen van gezamenlijk belang zoals landbouw, visserij, maritiem beleid, plattelandsontwikkeling, internationaal vervoer en werkgelegenheid (artikel 13).

Titel V – Justitie, vrijheid en veiligheid (artikelen 18-25)

Artikel 18 behandelt de gerechtelijke samenwerking. Specifieke aandacht wordt gegeven aan de samenwerking op het gebied van drugsbestrijding (artikel 19), bij strafuitvoering en de bestrijding van de georganiseerde misdaad en corruptie (artikel 20), bij de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme (artikel 21), bij de bestrijding van cybercrime (artikel 22), migratie, asiel en grenscontrole (artikel 23), diplomatieke en consulaire bescherming (artikel 24) en het beschermen van persoonsgegevens (artikel 25).

Titel VI – Politieke dialoog en consultatiemechanismen (artikelen 26-28)

Artikel 26 voorziet het intensifiëren van de politieke dialoog en consultatie.

Er wordt een Gemengd Ministerieel Comité opgericht dat de Trans-Atlantische Dialoog zal vervangen. De partijen richten ook een gemengd samenwerkingscomité op dat zorgt voor de goede werking en uitvoering van de overeenkomst, de prioriteiten vaststelt en aanbevelingen doet met betrekking tot de doelstellingen van de overeenkomst (artikel 27).

Artikel 28 heeft betrekking op het nakomen van de in de partnerschapsovereenkomst vastgelegde verplichtingen en voorziet in uitzonderlijke en dringende gevallen de opschorting of beëindiging van de overeenkomst en de allesomvattende economische en handelsovereenkomst (CETA).

Titel VII – Slotbepalingen (artikelen 29-34)

De overeenkomst treedt in werking op de eerste dag van de maand volgende op de datum waarop de laatste partij de andere partij in kennis heeft gesteld van de voltooiing van de daartoe vereiste juridische procedures (artikel 30).

De overige slotbepalingen hebben betrekking op de bekendmaking van informatie (artikel 29), de wijzigingen aan de overeenkomst (artikel 31), de kennisgevingen (artikel 32), het territoriale toepassingsgebied (artikel 33) en de definitie van 'partijen' (artikel 34).

De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

VOORONTWERP VAN DECREET

Voorontwerp van decreet houdende instemming met de strategische partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds, ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016.

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

Art. 2. De strategische partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds, ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016, zal volkomen gevolg hebben.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

RAAD VAN STATE

afdeling Wetgeving

advies 60.726/VR
van 7 februari 2016

over

een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest ‘houdende instemming met de strategische partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds, ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016’

Op 22 december 2016 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed verzocht binnen een termijn van dertig dagen, verlengd tot vijfenveertig dagen,^(*) een advies te verstrekken over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest ‘houdende instemming met de strategische partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds, ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016’.

Het voorontwerp is door de verenigde kamers onderzocht op 31 januari 2017. De verenigde kamers waren samengesteld uit Pierre LIÉNARDY, kamervoorzitter, voorzitter, Jo BAERT, kamervoorzitter, Jan SMETS, Martine BAGUET, Bernard BLERO en Koen MUYLLE, staatsraden, Christian BEHRENDT, Johan PUT, Marianne DONY en Bruno PEETERS, assessoren, en Astrid TRUYENS en Anne-Catherine VAN GEERSDAELE, griffiers.

De verslagen zijn uitgebracht door Xavier DELGRANGE, eerste auditeur-afdelingshoofd en Tim CORTHAUT, auditeur.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 7 februari 2017.

*

^(*) Deze verlenging vloeit voort uit artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, waarin wordt bepaald dat de termijn van dertig dagen verlengd wordt tot vijfenveertig dagen in het geval waarin het advies gegeven wordt door de verenigde kamers met toepassing van artikel 85*bis*.

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich beperkt tot het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond¹, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET ONTWERP

2. Het om advies voorgelegde voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest strekt tot het verlenen van instemming met de strategische partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds, ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016 (hierna: de overeenkomst), wat betreft de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest.

De overeenkomst is een omvattend kaderakkoord voor de uitdieping van de relaties tussen de Europese Unie en Canada, op politiek² en socio-economisch gebied³. In de overeenkomst worden nauwelijks⁴ specifieke rechten en verplichtingen gecreëerd, maar ze bevat wel het kader voor verdere dialoog over de verschillende aangelegenheden van gemeenschappelijk belang waarop ze betrekking heeft. Daartoe worden een politieke dialoog en mechanismen van raadpleging georganiseerd.⁵

BEVOEGDHEID

3. De overeenkomst is door de Werkgroep Gemengde Verdragen terecht als een gemengde overeenkomst aangemerkt, waarmee zowel de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten, alsmede de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie moeten instemmen. Wat de federale bevoegdheden betreft, kan onder meer worden gewezen op de bepalingen inzake de vernietiging van massavernietigingswapens (artikel 3), de samenwerking inzake terrorismebestrijding (artikel 6), de samenwerking inzake de bevordering van internationale vrede en stabiliteit (artikel 7), de justitiële samenwerking (artikel 18), witwaspraktijken en de financiering van het terrorisme (artikel 21), cybercriminaliteit (artikel 22), migratie, asiel en grensbeheer (artikel 23) en consulaire bescherming (artikel 24). Wat de bevoegdheden van de gemeenschappen betreft, kan onder meer worden gewezen op de

¹ Aangezien het om een voorontwerp van decreet gaat, wordt onder “rechtsgrond” de overeenstemming met de hogere rechtsnormen verstaan.

² Het akkoord heeft in dat verband betrekking op samenwerking op het vlak van rechten van de mens, fundamentele vrijheden, democratie en de rechtsstaat (titel II) en op samenwerking op het vlak van internationale vrede en veiligheid en effectief multilateralisme (titel III). Ook inzake justitie, vrijheid en veiligheid wordt in samenwerking (titel V) voorzien.

³ Het akkoord voorziet in een kader voor raadpleging inzake allerlei aspecten van economische en duurzame ontwikkeling (titel IV).

⁴ Een uitzondering is artikel 24 inzake consulaire bescherming, waar in een wederzijdse erkenning van subsidiaire bijstand door andere staten wordt voorzien.

⁵ Titel VI van het Strategisch Partnerschapsakkoord.

bepalingen inzake welzijn van de burgers (artikel 14), de bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen, onderwijs en jeugd, en contacten tussen mensen (artikel 16). Wat de bevoegdheden van de gewesten betreft, kan onder meer worden gewezen op de bepalingen inzake de non-proliferatie van handvuurwapens en lichte wapens (artikel 4), en aspecten van de duurzame ontwikkeling (artikel 12).

4. De overeenkomst is voor het Koninkrijk België ondertekend met vermelding van de volgende formule:

“Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.”

Deze bewoordingen moeten zo worden opgevat dat ze ook slaan op de Franse Gemeenschapscommissie, aangezien die ter uitvoering van artikel 138 van de Grondwet bevoegdheden van de Franse Gemeenschap uitoefent. Met het oog op de rechtszekerheid was het echter beter geweest dat dit uitdrukkelijk in de aangehaalde formule was vermeld.⁶⁻⁷

VORMVEREISTEN

5. Sinds de opheffing van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV), is er geen overkoepelende strategische adviesraad meer die voor het geheel van de overeenkomst advies kan uitbrengen. De vraag rijst bijgevolg of de verschillende materieel bevoegde adviesraden niet elk wat hun betreft advies moeten uitbrengen over het ontwerp. De gemachtigde verklaarde daarover het volgende:

“De adviesverlening over internationale verdragen behoorde tot de werkingssfeer van de SARiV. Ten tijde van het bestaan van de Strategische adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV) behoorde het tot de praktijk dat zij -hoewel die mogelijkheid bestond- geen advies vroegen aan andere strategische adviesraden. Voorliggende akkoorden zijn kaderovereenkomsten die op zich geen gevolgen hebben voor de verschillende beleidsdomeinen, aangezien bij het akkoord alleen een mogelijkheid wordt

⁶ Hiervoor is een herziening nodig van het samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten ‘over de nadere regelen voor het sluiten van gemengde verdragen’ (meer bepaald artikel 8, derde lid, en de erbij horende toelichting) en van de op basis hiervan door de Interministeriële Conferentie voor het Buitenlands Beleid op 17 juni 1994 vastgestelde ondertekeningsformules.

⁷ De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van haar kant behoort niet uitdrukkelijk te worden vermeld, aangezien ze slechts beperkte bevoegdheden heeft op internationaal gebied en ze met name niet bevoegd is om verdragen te sluiten (zie artikel 135 van de Grondwet, artikel 63 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 ‘met betrekking tot de Brusselse Instellingen’ en artikel 16, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ‘tot hervorming der instellingen’).

gecreëerd om samenwerking op te zetten. Om die reden worden deze instemmingsdecreten niet voor advies aan een andere adviesraad voorgelegd.”

Dit standpunt kan niet worden bijgetreden. In de eerste plaats is ook een decreet tot instemming met een internationale overeenkomst een decreet, en dient aan de verschillende adviesraden over elk voorontwerp van decreet op hun domein om advies te worden gevraagd, ongeacht het belang van de wijziging.⁸ In de tweede plaats moet erop worden gewezen dat de beslissing om een kader voor samenwerking te creëren op zich al een beleidsmatige beslissing is, *a fortiori* indien, zoals in dit geval, die samenwerking via de Europese Unie wordt georganiseerd, waarbij de verdere beleidsinvloed van de nationale overheden beperkt zal zijn. Bijgevolg moeten de materieel bevoegde adviesraden alsnog worden geconsulteerd.

ONDERZOEK VAN DE OVEREENKOMST

6. Artikel 27 van de overeenkomst voorziet in de instelling van een aantal contacten, uitwisselingen en overleg, waaronder naast ontmoetingen op het niveau van de staatshoofden en regeringsleiders, ook contacten of overleg op parlementair, ministerieel en ambtelijk niveau, en in de instelling van een interministerieel comité en een gemengd samenwerkingscomité.

Gelet op het gemengde karakter van de overeenkomst kunnen die mechanismen van raadpleging ook betrekking hebben op aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de gemeenschappen en de gewesten behoren, zodat bijzondere afspraken zullen moeten worden gemaakt over de vertegenwoordiging en de betrokkenheid van alle overheden bij de standpuntbepaling wanneer die mechanismen worden toegepast.⁹

Met betrekking tot organen die zijn opgericht bij of krachtens een samenwerkingsovereenkomst gesloten door de Europese Unie en haar lidstaten, in dit geval in de vorm van een Gemengd Comité, heeft de Raad van State, afdeling Wetgeving, in advies 53.978/VR¹⁰ het volgende opgemerkt:

⁸ Relevant voor het voorliggende ontwerp zijn onder meer: artikel 11.2.1, § 2, van het decreet van 5 april 1995 ‘houdende algemene bepalingen inzake het milieubeleid’ (verplicht advies over alle voorontwerpen van decreet met betrekking tot het milieubeleid of over voorontwerpen van decreet met betrekking tot andere beleidsdomeinen die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor het milieu), artikel 20, § 3, 1°, van het decreet van 7 mei 2004 ‘inzake de Sociaal-Economische Raad Vlaanderen’ (verplicht advies over alle voorontwerpen van decreet voor het gedeelte Algemeen Regeringsbeleid en gelijkekansen- en integratiebeleid van het beleidsdomein Kanselarij en Bestuur, voor het beleidsdomein Werk en Sociale Economie, voor het gedeelte Economie van het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie en voor het beleidsveld Energie), artikel 4, § 2, van het decreet van 6 juli 2007 ‘houdende de oprichting van de Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij’ (verplicht advies over alle voorontwerpen van decreet met betrekking tot alle economische, ecologische, sociale en maatschappelijke aspecten van het landbouw-, tuinbouw-, visserij- en het plattelandsbeleid), artikel 3, § 2, 1°, van het decreet van 30 november 2007 ‘houdende de oprichting van de Raad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media’ (verplicht advies over alle voorontwerpen van decreet met betrekking tot Cultuur, Jeugd, Sport en Media), artikel 4, § 2, van het decreet van 7 december 2007 ‘houdende de oprichting van de Strategische Adviesraad voor het Vlaamse Welzijns-, Gezondheids- en Gezinsbeleid en van een Adviescommissie voor voorzieningen van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en (Kandidaat-)pleegzorgers (verplicht advies over alle voorontwerpen van decreet betreffende het Vlaamse welzijns-, gezondheid- en gezinsbeleid).

⁹ Vgl. artikel 81, § 6, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980.

¹⁰ Adv.RvS 53.978/VR van 7 november 2013 over een voorontwerp dat heeft geleid tot het decreet van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest van 4 april 2014 ‘houdende instemming met de kaderovereenkomst inzake een

“In dit verband moet in herinnering worden gebracht dat het noodzakelijk is om binnen België ook in de nodige procedures te voorzien om de Belgische standpuntbepaling en vertegenwoordiging in het voornoemde Gemengd Comité en het bij artikel 28 opgerichte subcomité te organiseren met respect voor de Belgische bevoegdheidsverdelende regels.

De vertegenwoordiging en de standpuntbepaling namens België dienen overeenkomstig artikel 92*bis*, § 4*bis*, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ‘tot hervorming der instellingen’ in een samenwerkingsakkoord te worden geregeld.

De huidige samenwerkingsakkoorden van 8 maart 1994¹¹ bieden geen voldoende juridische basis voor deze vertegenwoordiging en standpuntbepaling aangezien ze enkel betrekking hebben op de vertegenwoordiging in de Raad van de Europese Unie. De betrokken samenwerkingsakkoorden kunnen niet zo maar bij analogie worden toegepast, nu het Gemengd Comité weliswaar formeel een exponent is van de externe betrekkingen van de Europese Unie, maar materieel ook uitdrukkelijk voor aangelegenheden bevoegd is die tot de bevoegdheid van de lidstaten behoren¹², die in de Belgische bevoegdheidsverdeling vervolgens ook behoren tot de (exclusieve) bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten.

Zolang ervoor niet in een voldoende juridische basis bij samenwerkingsakkoord is voorzien, dienen de vertegenwoordiging en de standpuntbepaling namens België in het Gemengd Comité en in het subcomité overeenkomstig het bepaalde in artikel 92*bis*, § 4*bis*, tweede lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 het voorwerp uit te maken van een overleg tussen de betrokken regeringen.”

Weliswaar is het zo dat de coördinatie van de standpuntbepaling van de Europese Unie en haar lidstaten in aangelegenheden die tot de gemengde bevoegdheid van de Europese Unie en haar lidstaten behoren, in de praktijk plaatsvindt binnen de Raad van de Europese Unie, en dat de coördinatie van de Belgische standpuntbepaling hiervoor plaatsvindt overeenkomstig de regels voor de standpuntbepaling in de Raad. Niettemin moet erop worden gewezen dat de beslissingen in de aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de lidstaten behoren, juridisch gezien niet door de Raad van de Europese Unie worden genomen, maar door de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten in de Raad verenigd.¹³ Hoewel dit in de praktijk misschien eerder uitzonderlijk is, is het niet uitgesloten dat lidstaten in aangelegenheden die tot hun bevoegdheid behoren, in de organen opgericht bij of krachtens een samenwerkingsovereenkomst, alsnog nationale standpunten innemen.

partnerschap en samenwerking tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Mongolië, anderzijds, ondertekend in Ulaanbaatar op 30 april 2013’, opmerking 3.2, *Parl.St.* VI.Parl. 2013-14, nr. 2455/1, 37-38.

¹¹ *Voetnoot 2 van het geciteerde advies*: Samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten ‘met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie’, en samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie ‘met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie’.

¹² *Voetnoot 3 van het geciteerde advies*: Zie artikel 62 van de kaderovereenkomst.

¹³ T. CORTHAUT en D. VAN ECKHOUTTE, “Legal Aspects of EU Participation in Global Environmental Governance under the UN Umbrella” in J. WOUTERS e.a. (eds.), *The European Union and Multilateral Governance. Assessing EU Participation in United Nations Human Rights and Environmental Fora*, Basingstoke, Palgrave, 2012, (145) 152.

Het ontbreken van een regeling ter zake overeenkomstig artikel 92*bis*, § 4*bis*, tweede lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 kan dan ook tot problemen aanleiding geven. Indien er een consensus zou bestaan tussen de bevoegde overheden om het samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten ‘met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie’ in deze aangelegenheden naar analogie toe te passen, dan wordt dit samenwerkingsakkoord het best aangepast om het toepassingsgebied ervan in die zin uit te breiden.¹⁴

DE GRIFFIER

DE VOORZITTER

Astrid TRUYENS

Pierre LIÉNARDY

¹⁴ Er kan aan worden herinnerd dat de algemene vergadering van de afdeling Wetgeving van de Raad van State, er in advies 53.932/AV op gewezen heeft dat dit samenwerkingsakkoord op verschillende punten lacunair en achterhaald is, onder meer door wijzigingen aan het institutionele kader van de Unie doorgevoerd door het Verdrag van Lissabon (adv.RvS 53.932/AV van 27 augustus 2013 over een voorstel dat geleid heeft tot de bijzondere wet van 6 januari 2014 ‘met betrekking tot de Zesde Staatshervorming’, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 5-2232/3, 50, voetnoot 1).

ADVIES VAN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD VAN VLAANDEREN

Advies

Partnerschapsovereenkomst EU - Canada

Brussel, 13 maart 2017

SERV_20170313_Partnerschapsovereenkomst_EU_Canada_ADV.docx

Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen • Wetstraat 34-36, 1040 Brussel • T +32 2 209 01 11
info@serv.be • www.serv.be

Partnerschapsovereenkomst EU - Canada

Adviesvraag: Voorontwerp van decreet houdende instemming met de strategische partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds

Adviesvrager: Geert Bourgeois - Vlaams Minister-President en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

Ontvangst adviesvraag: 6 maart 2017

Adviestermijn: 30 dagen

Decretale opdracht: SERV-decreet 7 mei 2004 art. 11 (overlegfunctie)

Goedkeuring raad: 13 maart 2017

Contactpersoon: Ria Van Peer – rvpeer@serv.be

De heer Geert BOURGEOIS
Minister-president van de Vlaamse Regering
Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed
Martelaarsplein 19
1000 BRUSSEL

contactpersoon

Ria Van Peer
rvpeer@serv.be

ons kenmerk

SERV_BR_20170313_partnerschapsovereenkomst_EU_Canada

Brussel

13 maart 2017

Adviesvraag partnerschapsovereenkomst EU - Canada

Mijnheer de minister-president

Op 6 maart 2017 vroeg u de SERV om advies over bovenvermeld voorontwerp van decreet.

De SERV besliste vanuit selectiviteitsoverwegingen en omwille van de beperkte beleidsimpact om hierover geen advies te formuleren.

Hoogachtend

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

Ann Vermorgen
voorzitter

SERV_20170313_Partnerschapsovereenkomst_EU_Canada_ADV.docx

Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen • Wetstraat 34-36, 1040 Brussel • T +32 2 209 01 11
info@serv.be • www.serv.be

ONTWERP VAN DECREET

ONTWERP VAN DECREET

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

Art. 2. De overeenkomst inzake strategisch partnerschap tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds, ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016, zal volkomen gevolg hebben.

Brussel, 30 juni 2017.

De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

BIJLAGE:
Nederlandse tekst van de overeenkomst

**OVEREENKOMST INZAKE STRATEGISCH PARTNERSCHAP
tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds**

PREAMBULE

DE EUROPESE UNIE, hierna „de Unie” genoemd,

en

HET KONINKRIJK BELGIË,

DE REPUBLIEK BULGARIJE,

DE TSJECHISCHE REPUBLIEK,

HET KONINKRIJK DENEMARKEN,

DE BONDSREPUBLIEK DUITSLAND,

DE REPUBLIEK ESTLAND,

IERLAND,

DE HELLEENSE REPUBLIEK,

HET KONINKRIJK SPANJE,

DE FRANSE REPUBLIEK,

DE REPUBLIEK KROATIË,

DE ITALIAANSE REPUBLIEK,

DE REPUBLIEK CYPRUS,

DE REPUBLIEK LETLAND,

DE REPUBLIEK LITOUWEN,

HET GROOTHERTOGDOM LUXEMBURG,

HONGARIJE,

DE REPUBLIEK MALTA,

HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN,

DE REPUBLIEK OOSTENRIJK,

DE REPUBLIEK POLEN,

DE PORTUGESE REPUBLIEK,

ROEMENIË,

DE REPUBLIEK SLOVENIË,

DE SLOWAAKSE REPUBLIEK,

DE REPUBLIEK FINLAND,

HET KONINKRIJK ZWEDEN,

HET VERENIGD KONINKRIJK VAN GROOT-BRITANNIË EN NOORD-IERLAND,

Verdragsluitende partijen bij het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, hierna „de lidstaten” genoemd,

enerzijds, en

CANADA,

anderzijds,

hierna gezamenlijk „de partijen” genoemd,

NAAR AANLEIDING van de langdurige vriendschap die de burgers van Europa en Canada door hun intensieve historische, culturele, politieke en economische banden hebben gevormd,

NOTA NEMEND van de vooruitgang die is geboekt sinds de kaderovereenkomst voor commerciële en economische samenwerking tussen de Europese Gemeenschappen en Canada van 1976, de verklaring over de trans-Atlantische betrekkingen tussen de Europese Gemeenschap en haar lidstaten en Canada van 1990, de gemeenschappelijke politieke verklaring over de betrekkingen tussen de EU en Canada en het gemeenschappelijke actieplan EU-Canada van 1996, de EU-Canada-partnerschapsagenda van 2004, en de overeenkomst tussen de Europese Unie en Canada tot vaststelling van een kader voor de deelname van Canada aan de crisisbeheersingsoperaties van de Europese Unie van 2005,

OPNIEUW BEVESTIGEND dat zij sterk gehecht zijn aan de democratische beginselen en de rechten van de mens die in de Universele Verklaring van de rechten van de mens zijn vastgelegd,

VAN OORDEEL ZIJNDE dat de verspreiding van massavernietigingswapens een ernstige bedreiging voor de internationale veiligheid vormt,

VOORTBOUWEND op hun lange traditie van samenwerking bij de bevordering van de internationale beginselen van vrede en veiligheid en de rechtsstaat,

OPNIEUW BEVESTIGEND dat zij vastbesloten zijn om via bilaterale en multilaterale kanalen terrorisme en georganiseerde misdaad te bestrijden,

VASTBESLOTEN samen armoede te verminderen, inclusieve economische groei te stimuleren en ontwikkelingslanden in hun inspanningen voor politieke en economische hervormingen bij te staan,

OVERWEGENDE dat zij duurzame ontwikkeling in economisch, sociaal en ecologisch opzicht wensen te bevorderen,

UITDRUKKING GEVEND aan het feit dat zij trots zijn op de intensieve persoonlijke contacten tussen hun burgers en hun gehechtheid aan de bescherming en bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen,

ERKENNEND dat doeltreffende multilaterale organisaties een belangrijke rol kunnen spelen om de samenwerking te bevorderen en positieve resultaten in mondiale aangelegenheden en problemen te bereiken,

ZICH BEWUST van de dynamische aard van hun handels- en investeringsbetrekkingen, die verder zullen worden versterkt door een brede economische en handelsovereenkomst op effectieve wijze uit te voeren,

OPMERKENDE dat de bepalingen van deze overeenkomst die binnen het toepassingsgebied van het derde deel van titel V van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie vallen, het Verenigd Koninkrijk en Ierland als afzonderlijke overeenkomstsluitende partijen binden, en niet als deel van de Europese Unie, totdat de Europese Unie tezamen met het Verenigd Koninkrijk en/of Ierland Canada ervan in kennis heeft gesteld dat het Verenigd Koninkrijk en/of Ierland gebonden zijn als deel van de Europese Unie, overeenkomstig Protocol nr. 21 betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, dat aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie is gehecht. Indien het Verenigd Koninkrijk en/of Ierland niet langer gebonden zijn als deel van de Europese Unie overeenkomstig artikel 4 bis van Protocol nr. 21, moet de Europese Unie tezamen met het Verenigd Koninkrijk en/of Ierland Canada onmiddellijk in kennis stellen van iedere wijziging in hun positie; in dat geval blijven zij op persoonlijke titel gebonden door de bepalingen van de overeenkomst. Hetzelfde geldt voor Denemarken, overeenkomstig het Protocol betreffende de positie van Denemarken dat aan die verdragen is gehecht,

GEZIEN de institutionele veranderingen die zich in de Europese Unie hebben voorgedaan sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon,

BEVESTIGEND dat zij strategische partners zijn en vastberaden zijn om op basis van wederzijds respect en dialoog hun betrekkingen en internationale samenwerking te versterken om hun gemeenschappelijke belangen en waarden te bevorderen,

OVERTUIGD dat een dergelijke samenwerking op progressieve en pragmatische wijze tot stand moet komen naargelang van de ontwikkeling van het beleid,

ZIJN HET VOLGENDE OVEREENGEKOMEN:

TITEL I

GRONDSLAG VAN DE SAMENWERKING

Artikel 1

Algemene beginselen

1. De partijen onderschrijven de gemeenschappelijke beginselen die in het Handvest van de Verenigde Naties zijn vastgelegd.
2. Gezien hun strategische betrekkingen streven de partijen naar meer samenhang in hun samenwerking op bilateraal, regionaal en multilateraal niveau.
3. De partijen voeren deze overeenkomst uit op basis van gemeenschappelijke waarden, de beginselen van dialoog, wederzijds respect, gelijkwaardig partnerschap, multilateralisme, consensus en eerbiediging van het internationaal recht.

TITEL II

RECHTEN VAN DE MENS, FUNDAMENTELE VRIJHEDEN, DEMOCRATIE EN DE RECHTSSTAAT

Artikel 2

Handhaving en bevordering van democratische beginselen, rechten van de mens en fundamentele vrijheden

1. De eerbiediging van de democratische beginselen, de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, zoals vastgelegd in de Universele Verklaring van de rechten van de mens, bestaande internationale mensenrechtenverdragen en andere bindende juridische instrumenten waarbij de Unie of de lidstaten van de Unie en Canada partij zijn, ligt ten grondslag aan het respectieve nationaal en internationaal beleid van de partijen en vormt een essentieel element van deze overeenkomst.
2. De partijen spannen zich in om samen te werken en deze rechten en beginselen in hun eigen beleid te handhaven en andere staten aan te moedigen om zich bij deze internationale mensenrechtenverdragen en bindende juridische instrumenten aan te sluiten en hun eigen verplichtingen op het gebied van de mensenrechten uit te voeren.
3. De partijen zijn vastbesloten democratie te bevorderen, met inbegrip van vrije en eerlijke verkiezingen in overeenstemming met internationale normen. Iedere partij stelt de andere partij in kennis van haar respectieve verkiezingswaarnemingsmissies en nodigt in voorkomend geval de andere partij uit om deel te nemen.
4. De partijen erkennen het belang van de rechtsstaat voor de bescherming van de mensenrechten en voor de goede werking van de overheidsinstellingen in een democratische staat. Hieronder valt eveneens een onafhankelijk rechtsstelsel, gelijkheid voor de wet, het recht op een eerlijk proces en daadwerkelijke toegang tot de rechter voor individuen.

TITEL III

INTERNATIONALE VREDE EN VEILIGHEID EN EFFECTIEF MULTILATERALISME

Artikel 3

Massavernietigingswapens

1. De partijen zijn van oordeel dat de verspreiding van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen daarvoor, onder zowel overheids- als niet-overheidsactoren, een van de ernstigste bedreigingen voor de internationale stabiliteit en veiligheid vormt.

2. De partijen werken daarom samen en leveren een bijdrage aan de preventie van de verspreiding van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen daarvoor, door de volledige naleving en de uitvoering van de verbintenissen die zij zijn aangegaan in het kader van internationale overeenkomsten op het gebied van ontwapening en non-proliferatie en resoluties van de VN-Veiligheidsraad. Bovendien blijven de partijen in voorkomend geval samenwerken om de inspanningen op het gebied van non-proliferatie te ondersteunen door deel te nemen aan uitvoercontrole-regelingen waarbij zij partij zijn. De partijen komen overeen dat deze bepaling een essentieel onderdeel van deze overeenkomst vormt.

3. De partijen komen bovendien overeen samen te werken en bij te dragen aan de preventie van de verspreiding van massavernietigingswapens en de overbrengingsmiddelen daarvoor, door:

- a) in voorkomend geval stappen te nemen om alle relevante internationale verdragen op het gebied van ontwapening en non-proliferatie te ondertekenen, te bekrachtigen of ertoe toe te treden en om alle verplichtingen uit hoofde van de verdragen waarbij zij partij zijn volledig uit te voeren en andere staten aan te moedigen deze verdragen na te leven;
- b) een effectief stelsel van nationale uitvoercontroles te handhaven om de uitvoer van goederen die betrekking hebben op massavernietigingswapens te controleren en de illegale tussenhandel in en doorvoer van dergelijke goederen te voorkomen, met inbegrip van een controle op eindgebruik voor massavernietigingswapens van technologieën voor tweërlei gebruik, alsmede effectieve sancties op overtreding van de uitvoercontroles;
- c) de verspreiding van chemische, biologische en toxinewapens te bestrijden. De partijen komen overeen om in relevante fora samen te werken om universele naleving van internationale verdragen dichterbij te brengen, met inbegrip van het Verdrag inzake chemische wapens (Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens), en het Verdrag inzake biologische en toxinewapens (Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxinewapens en inzake de vernietiging van deze wapens).

4. De partijen komen overeen om op regelmatige basis op hoog niveau ontmoetingen tussen de EU en Canada te houden om van gedachten te wisselen over de manieren waarop de samenwerking met betrekking tot een reeks kwesties in verband met non-proliferatie en ontwapening verder kan worden ontwikkeld.

Artikel 4

Handvuurwapens en lichte wapens

1. De partijen erkennen dat de illegale productie, overdracht en circulatie van en de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens en munitie daarvoor, alsmede de buitensporige accumulatie, slecht beheer, inadequaat beveiligde voorraden en ongecontroleerde verspreiding ervan een ernstige bedreiging voor de vrede en de internationale veiligheid blijven vormen.

2. De partijen komen overeen dat zij hun respectieve verbintenissen inzake de aanpak van de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens en munitie daarvoor zullen uitvoeren in het kader van de relevante internationale overeenkomsten, waaronder het VN-actieprogramma ter voorkoming, bestrijding en uitbanning van de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens in al zijn aspecten, evenals de verplichtingen die voortvloeien uit resoluties van de VN-Veiligheidsraad.

3. De partijen spannen zich in om maatregelen te nemen om de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens aan te pakken en te streven naar coördinatie, complementariteit en synergie in hun gemeenschappelijke inspanningen om andere staten te helpen de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens en munitie waar nodig op mondiaal, regionaal en nationaal niveau aan te pakken.

Artikel 5

Internationaal Strafhof

1. De partijen bevestigen dat de meest ernstige misdrijven die de internationale gemeenschap aangaan, niet ongestraft mogen blijven en dat de effectieve vervolging ervan moet worden gewaarborgd door maatregelen op nationaal niveau te nemen en de internationale samenwerking te intensiveren, onder meer met het Internationaal Strafhof (ICC).

2. De partijen zijn vastbesloten te ijveren voor de universele ratificatie van, of toetreding tot, het Statuut van Rome van het ICC, en te streven naar de effectieve binnenlandse tenuitvoerlegging van het Statuut door de partijen bij het ICC.

*Artikel 6***Samenwerking inzake terrorismebestrijding**

1. De partijen erkennen dat de strijd tegen terrorisme een gedeelde prioriteit is en benadrukken dat terrorisme moet worden bestreden met eerbiediging van de rechtsstaat, het internationaal recht, in het bijzonder het Handvest van de Verenigde Naties en de relevante resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, de mensenrechten, het internationale vluchtelingenrecht, het humanitair recht en de fundamentele vrijheden.
2. De partijen plegen op hoog niveau overleg over terrorismebestrijding en onderhouden ad hoc-contacten om, indien mogelijk, effectieve gezamenlijke operationele terrorismebestrijdingsinspanningen en samenwerkingsmechanismen te bevorderen. Dit omvat regelmatige uitwisselingen over lijsten van terroristische entiteiten, de bestrijding van gewelddadige extremistische strategieën en de aanpak van opkomende kwesties inzake terrorismebestrijding.
3. De partijen streven gezamenlijk naar een alomvattende internationale aanpak voor de bestrijding van terrorisme onder leiding van de VN. De partijen streven er in het bijzonder naar om samen te werken om de internationale consensus op dit gebied te verdiepen om in voorkomend geval de volledige tenuitvoerlegging van de mondiale VN-strategie voor terrorismebestrijding en de relevante resoluties van de VN-Veiligheidsraad te bevorderen.
4. De partijen blijven nauw samenwerken in het kader van het Global Counter-Terrorism Forum en de daaronder vallende werkgroepen.
5. De partijen laten zich in de strijd tegen de financiering van het terrorisme leiden door de internationale aanbevelingen van de Financial Action Task Force.
6. De partijen blijven in voorkomend geval samenwerken om de terrorismebestrijdingscapaciteit van andere staten op te voeren om terroristische activiteit te voorkomen, op te sporen en hierop te reageren.

*Artikel 7***Samenwerking inzake de bevordering van internationale vrede en stabiliteit**

De partijen behartigen hun gemeenschappelijke belangen bij de bevordering van internationale vrede en veiligheid en effectieve multilaterale instellingen en beleid door:

- a) hun inspanningen voor meer trans-Atlantische veiligheid voort te zetten, waarbij zij rekening houden met de centrale rol van de bestaande trans-Atlantische veiligheidsarchitectuur tussen Europa en Noord-Amerika;
- b) hun gezamenlijke inspanningen ter ondersteuning van crisisbeheersing en capaciteitsopbouw op te voeren en hun samenwerking op dit gebied verder te ontwikkelen, met inbegrip van EU-operaties en -missies. De partijen streven ernaar de deelname aan deze activiteiten te vergemakkelijken, onder meer door tijdig met elkaar overleg te plegen en planningsinformatie te delen, wanneer zulks door de partijen passend wordt geacht.

*Artikel 8***Samenwerking in multilaterale, regionale en internationale fora en organisaties**

1. De partijen zetten zich in voor multilateralisme en spannen zich in om de doeltreffendheid van regionale en internationale fora en organisaties te verbeteren, zoals de Verenigde Naties en de daarmee samenhangende gespecialiseerde organisaties en agentschappen, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OEESO), de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en andere multilaterale fora.
2. De partijen hanteren effectieve raadplegingsmechanismen in de marge van multilaterale fora. De partijen zetten in voorkomend geval, naast de bestaande dialogen op het gebied van mensenrechten en democratie, permanente raadplegingsmechanismen op in de Mensenrechtenraad van de VN, de Algemene Vergadering van de VN, de kantoren van de VN in Wenen en andere entiteiten, waar passend en zoals overeengekomen door de partijen.

3. De partijen streven er eveneens naar overleg te plegen over verkiezingen zodat zij effectief worden vertegenwoordigd in multilaterale organisaties.

TITEL IV

ECONOMISCHE EN DUURZAME ONTWIKKELING

Artikel 9

Dialogo over en wereldwijd leiderschap in economische kwesties

De partijen erkennen dat duurzame globalisering en grotere welvaart alleen kunnen worden verwezenlijkt door een open wereldeconomie die op marktbeginselen, een effectieve regelgeving en sterke mondiale instellingen is gebaseerd, en streven ernaar:

- a) het voortouw te nemen bij de bevordering van een degelijk economisch beleid en verstandig financieel beheer, zowel in eigen land als door hun betrokkenheid op regionaal en internationaal niveau;
- b) op regelmatige basis een beleidsdialoog op hoog niveau te voeren over macro-economische aangelegenheden, waarbij vertegenwoordigers van de centrale banken worden betrokken, met oog op samenwerking bij kwesties van wederzijds belang;
- c) in voorkomend geval een tijdige en doeltreffende dialoog over en samenwerking bij wereldwijde economische kwesties van gemeenschappelijk belang aan te moedigen in de multilaterale organisaties en fora waaraan de partijen deelnemen, zoals de OESO, de G7, de G20, het Internationaal Monetair Fonds (IMF), de Wereldbank en de Wereldhandelsorganisatie (WTO).

Artikel 10

Bevordering van de vrije handel en investeringen

1. De partijen werken tot wederzijds voordeel samen om de duurzame intensivering en ontwikkeling van het handels- en investeringsverkeer tussen hen te bevorderen, zoals voorzien in een brede economische- en handelsovereenkomst.
2. De partijen streven ernaar samen te werken om de WTO, als het doeltreffendste kader voor een sterk, inclusief en op regels gebaseerd wereldhandelssysteem, verder te versterken.
3. De partijen blijven samenwerken op douanegebied.

Artikel 11

Samenwerking inzake belastingen

Om hun economische samenwerking te versterken en te ontwikkelen, nemen de partijen de volgende beginselen van goed bestuur op belastinggebied in acht en passen zij deze toe: transparantie, het uitwisselen van informatie en voorkómen van schadelijke belastingpraktijken in het kader van, naargelang van het geval, het OESO-forum inzake schadelijke belastingmaatregelen en de Gedragscode van de Unie inzake de belastingregeling voor ondernemingen. De partijen streven ernaar samen te werken om de uitvoering van deze beginselen op internationaal vlak te bevorderen en te verbeteren.

Artikel 12

Duurzame ontwikkeling

1. De partijen herhalen dat zij vastbesloten zijn om aan de noden van de huidige generatie tegemoet te komen zonder daarbij de noden van toekomstige generaties op het spel te zetten. Zij erkennen dat duurzame economische groei op lange termijn enkel mogelijk is wanneer de beginselen van duurzame ontwikkeling in acht worden genomen.
2. De partijen blijven het verantwoordelijk en efficiënt gebruik van hulpbronnen bevorderen en de economische en sociale kosten van milieuschade en de gevolgen daarvan voor het welzijn van de mens onder de aandacht brengen.
3. De partijen blijven door middel van dialoog, de uitwisseling van beste praktijken, goed bestuur en goed financieel beheer de inspanningen ter bevordering van duurzame ontwikkeling aanmoedigen.

4. De partijen hebben een gemeenschappelijk doel in het bestrijden van armoede en het ondersteunen van wereldwijde inclusieve groei, en zij streven ernaar om, voor zover mogelijk, samen te werken om deze doelstelling te verwezenlijken.

5. Hiertoe stellen de partijen regelmatig een beleidsdialoog over ontwikkelingssamenwerking in om beleidscoördinatie met betrekking tot belangrijke gemeenschappelijke kwesties te verbeteren en overeenkomstig de internationaal aanvaarde beginselen inzake doeltreffendheid van ontwikkelingshulp de kwaliteit en doeltreffendheid van hun ontwikkelingssamenwerking te verbeteren. De partijen werken samen om de verantwoordingsplicht en transparantie te versterken, waarbij de nadruk ligt op de verbetering van ontwikkelingsresultaten, en zij erkennen dat een grote verscheidenheid aan actoren, waaronder de particuliere sector en het maatschappelijk middenveld, moet worden betrokken bij ontwikkelingssamenwerking.

6. De partijen erkennen het belang van de energiesector voor economische welvaart, internationale vrede en stabiliteit. Zij zijn het eens over het feit dat de energiebevoorrading moet worden verbeterd en gediversifieerd, innovatie moet worden bevorderd en energie-efficiëntie moet worden verhoogd om de energiemogelijkheden, energiezekerheid en duurzame en betaalbare energie te versterken. De partijen onderhouden een dialoog op hoog niveau over energie en blijven langs bilaterale en multilaterale weg samenwerken om open en concurrerende markten te ondersteunen, beste praktijken te delen, transparante, wetenschappelijk onderbouwde regelgeving te bevorderen en te bespreken aan welke energievraagstukken kan worden samengewerkt.

7. De partijen hechten groot belang aan de bescherming en het behoud van het milieu en erkennen dat strenge normen inzake milieubescherming nodig zijn om het milieu voor toekomstige generaties te beschermen.

8. De partijen erkennen de mondiale dreiging van klimaatverandering en de noodzaak om onmiddellijke en verdere actie te ondernemen om emissies te verminderen, teneinde de concentraties van broeikasgassen in de atmosfeer te stabiliseren op een niveau waarbij gevaarlijke antropogene verstoring van het klimaatstelsel wordt voorkomen. Zij hebben met name een gezamenlijke ambitie om innovatieve oplossingen te vinden om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen en in dat verband de nodige aanpassingen door te voeren. De partijen erkennen het mondiale karakter van het probleem en blijven in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) — dat op beide partijen van toepassing is — internationale inspanningen voor een billijk, doeltreffend, uitgebreid en op regels gebaseerd stelsel ondersteunen, waarbij zij eveneens samenwerken om het Verdrag van Parijs voortgang te doen vinden.

9. De partijen onderhouden dialogen op hoog niveau over het milieu en de klimaatverandering om beste praktijken te delen en doeltreffende en inclusieve samenwerking op het vlak van klimaatverandering en andere kwesties inzake milieubescherming te bevorderen.

10. De partijen erkennen het belang van dialoog en samenwerking op bilateraal of multilateraal niveau op het gebied van werkgelegenheid, sociale zaken en fatsoenlijk werk, met name in de context van globalisering en demografische veranderingen. De partijen streven naar bevordering van samenwerking en uitwisseling van informatie en ervaringen inzake werkgelegenheid en sociale aangelegenheden. De partijen bevestigen bovendien dat zij streven naar eerbiediging, bevordering en toepassing van de internationaal erkende arbeidsnormen, waartoe zij zich hebben verbonden, zoals de arbeidsnormen die zijn neergelegd in de Verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) van 1998 inzake de fundamentele principes en rechten met betrekking tot werk en de vervolgen daarop.

Artikel 13

Dialogo over andere gebieden van wederzijds belang

De partijen erkennen hun gezamenlijke verbintenis om hun langdurig engagement te verdiepen en uit te breiden, zij erkennen hun bestaande samenwerking, en zij streven ernaar om in passende bilaterale en multilaterale fora een dialoog tussen deskundigen en de uitwisseling van beste praktijken op beleidsgebieden van wederzijds belang aan te moedigen. Tot deze beleidsgebieden behoren onder meer: landbouw, visserij, internationaal ocean- en maritiem beleid, plattelandsontwikkeling, internationaal vervoer, werkgelegenheid, en kwesties inzake de Noordpool, met inbegrip van wetenschap en technologie. Hieronder kunnen ook, in voorkomend geval, de uitwisseling van wetgevingspraktijken, regelgevende en administratieve praktijken vallen, alsook uitwisselingen over besluitvormingsprocessen.

Artikel 14

Welzijn van de burgers

1. De partijen erkennen dat het van belang is hun dialoog over en samenwerking inzake een breed scala aan vraagstukken die van invloed zijn op het welzijn van hun burgers en de ruimere internationale gemeenschap, uit te breiden en te verdiepen en zij stimuleren en vergemakkelijken, waar mogelijk, de dialoog, het overleg en de samenwerking inzake bestaande en opkomende vraagstukken van gemeenschappelijk belang die van invloed zijn op het welzijn van de burgers.

2. De partijen onderkennen het belang van consumentenbescherming en moedigen de uitwisseling van informatie en beste praktijken op dit gebied aan.
3. De partijen moedigen wederzijdse samenwerking en informatie-uitwisseling over internationale gezondheidskwesties aan en bevorderen de voorbereiding en reactie op internationale noodsituaties op het gebied van de volksgezondheid.

Artikel 15

Samenwerking inzake kennis, onderzoek, innovatie en communicatietechnologie

1. Gezien het belang van nieuwe kennis om internationale uitdagingen aan te pakken blijven de partijen de samenwerking op het gebied van wetenschap, technologie, onderzoek en innovatie aanmoedigen.
2. De partijen erkennen het belang van informatie- en communicatietechnologieën als centrale elementen van het moderne leven en de sociaal-economische ontwikkeling en zij streven ernaar in voorkomend geval samen te werken en van gedachten te wisselen over nationaal, regionaal en internationaal beleid op dit gebied.
3. De partijen erkennen dat de veiligheid en stabiliteit van het internet met volledige inachtneming van de grondrechten en de fundamentele vrijheden een mondiale uitdaging vormt en zij streven ernaar om op bilateraal en multilateraal niveau samen te werken door middel van dialoog en de uitwisseling van deskundigheid.
4. De partijen erkennen dat het gebruik van ruimtesystemen steeds belangrijker wordt om hun sociaal-economische doelstellingen, milieudoelstellingen en internationale beleidsdoelstellingen te behalen. De partijen blijven verder samenwerken aan de ontwikkeling en het gebruik van ruimtesystemen om burgers, bedrijven en overheidsorganisaties te ondersteunen.
5. De partijen spannen zich in om hun samenwerking op het gebied van statistiek voort te zetten, met bijzondere aandacht voor het actief bevorderen van de uitwisseling van beste praktijken en beleid.

Artikel 16

Bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen, onderwijs en jeugd, en contacten tussen mensen

1. De partijen zijn trots op de langdurige culturele, taalkundige en traditionele banden waardoor bruggen zijn gebouwd die de verstandhouding tussen hen hebben versterkt. Trans-Atlantische banden bestaan op alle niveaus van de overheid en samenleving en hebben een merkbaar effect op de Canadese en Europese samenlevingen. De partijen spannen zich in om deze banden aan te moedigen en nieuwe manieren te zoeken om door contacten tussen mensen de betrekkingen te bevorderen. De partijen streven ernaar om gebruik te maken van uitwisselingen via niet-gouvernementele organisaties en denktanks die jongeren en andere economische en sociale partners bijeenbrengen, om deze betrekkingen uit te breiden en te verdiepen en de uitwisseling van ideeën te stimuleren zodat een oplossing voor gemeenschappelijke problemen kan worden gevonden.
2. De partijen erkennen de nauwe betrekkingen die zich door de jaren heen tussen hen op het gebied van universitaire samenwerking, onderwijs, sport, cultuur, toerisme en jongerenmobiliteit hebben gevormd en zij juichen verdere samenwerking toe om in voorkomend geval deze betrekkingen verder uit te breiden.
3. De partijen spannen zich in om de diversiteit van cultuuruitingen te bevorderen, onder meer door de bevordering van, in voorkomend geval, de beginselen en doelstellingen van het Verdrag van de Unesco van 2005 betreffende de bescherming en de bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen.
4. De partijen spannen zich in om de uitwisseling, samenwerking en dialoog tussen hun culturele instellingen en professionals in deze sector in voorkomend geval aan te moedigen en te vergemakkelijken.

Artikel 17

Rampenparaatheid en beheer van noodsituaties

Om de gevolgen van door de mens of de natuur veroorzaakte rampen te beperken en de weerbaarheid van de samenleving en infrastructuur te vergroten, bevestigen de partijen dat zij vastbesloten zijn de maatregelen op het gebied van preventie, paraatheid, reactie en herstel te bevorderen, door samenwerking op bilateraal en multilateraal niveau naargelang van het geval.

TITEL V

JUSTITIE, VRIJHEID EN VEILIGHEID

Artikel 18

Justitiële samenwerking

1. Wat de justitiële samenwerking in strafzaken betreft, streven de partijen ernaar de bestaande samenwerking inzake juridische bijstand en uitlevering te versterken op basis van internationale overeenkomsten. De partijen trachten eveneens, voor zover zulks mogelijk is en binnen hun bevoegdheden ligt, de bestaande mechanismen te versterken en zich waar passend te buigen over de ontwikkeling van nieuwe mechanismen om de samenwerking op dit gebied te vergemakkelijken. Het zou dan bijvoorbeeld gaan om de toetreding tot en tenuitvoerlegging van de relevante internationale instrumenten en nauwere samenwerking met Eurojust.

2. De partijen ontwikkelen in voorkomend geval, binnen het kader van hun respectieve bevoegdheden, justitiële samenwerking in burgerlijke en handelszaken, met name wat betreft de onderhandelingen over en de ratificatie en toepassing van multilaterale verdragen inzake samenwerking in burgerlijke zaken, waaronder de verdragen van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht op het gebied van internationale juridische samenwerking en procesvoering alsmede de bescherming van kinderen.

Artikel 19

Samenwerking inzake drugsbestrijding

1. Voor zover mogelijk en binnen hun respectieve bevoegdheden werken de partijen samen met het oog op een evenwichtige en geïntegreerde aanpak van drugsvraagstukken. De partijen spannen zich in om:

- de structuren voor de bestrijding van drugs te versterken;
- het aanbod van, de handel in en de vraag naar drugs te beperken;
- de gevolgen voor de gezondheid en de maatschappelijke consequenties van drugsmisbruik aan te pakken; en
- de effectiviteit van de structuren die erop gericht zijn het onrechtmatig gebruik van chemische precursoren voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen te beperken, te maximaliseren.

2. De partijen werken samen om deze doelstellingen te verwezenlijken, onder meer door waar mogelijk hun programma's voor technische bijstand te coördineren, en door landen aan te moedigen om de bestaande internationale drugsbestrijdingsverdragen waarbij de Unie of de lidstaten en Canada partij zijn, te ratificeren en te implementeren wanneer zij dat nog niet hebben gedaan. De partijen baseren hun acties op algemeen aanvaarde beginselen die in overeenstemming zijn met de relevante internationale drugsbestrijdingsverdragen en zij eerbiedigen de overkoepelende doelstellingen van de politieke verklaring en het VN-actieplan van 2009 over internationale samenwerking met het oog op een geïntegreerde en evenwichtige strategie om het drugsprobleem in de wereld aan te pakken.

Artikel 20

Samenwerking inzake rechtshandhaving, en de bestrijding van de georganiseerde misdaad en corruptie

1. De partijen streven er naar samen te werken inzake en bij te dragen tot de bestrijding van georganiseerde, economische en financiële misdaad, en van corruptie, namaak, smokkel en illegale transacties, door te voldoen aan hun wederzijdse internationale verplichtingen in dit verband, onder meer met betrekking tot effectieve samenwerking om beslag te leggen op uit corruptie verkregen vermogensbestanddelen.

2. De partijen bevestigen dat zij zich ertoe verbinden de samenwerking op het gebied van rechtshandhaving te ontwikkelen, onder meer door met Europol te blijven samenwerken.
3. De partijen spannen zich bovendien in om in voorkomend geval in internationale fora samen te werken om de toetreding tot en de effectieve uitvoering van het VN-Verdrag ter bestrijding van grensoverschrijdende georganiseerde misdaad en de aanvullende protocollen, waarbij zij allebei partij zijn, te bevorderen.
4. De partijen spannen zich bovendien in om zo nodig de uitvoering van het VN-Verdrag tegen corruptie te bevorderen, onder meer door middel van een solide evaluatiemechanisme, waarbij met de beginselen van transparantie en deelname van het maatschappelijk middenveld rekening wordt gehouden.

Artikel 21

Witwaspraktijken en de financiering van terrorisme

1. De partijen erkennen de noodzaak om samen te werken bij de preventie van het gebruik van hun financiële stelsels voor het witwassen van de opbrengsten van criminele activiteiten, zoals drugshandel en corruptie, en voor de bestrijding van de financiering van terrorisme. Deze samenwerking strekt zich uit, met inachtneming van hun respectieve rechtskaders en wetten, tot de verbeurdverklaring van vermogensbestanddelen die zijn verworven uit een criminele activiteit.
2. De partijen wisselen in voorkomend geval binnen hun respectieve rechtskaders en wetten informatie uit en nemen passende maatregelen voor de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en zij laten zich hierbij leiden door de aanbevelingen van de Financial Action Task Force en normen van andere internationale instanties op dit gebied.

Artikel 22

Cybercriminaliteit

1. De partijen erkennen dat cybercriminaliteit een wereldwijd probleem is, dat mondiale oplossingen vergt. Hiertoe werken de partijen nauwer samen om, overeenkomstig hun respectieve rechtskaders en wetten, door de uitwisseling van informatie en praktische kennis cybercriminaliteit te voorkomen en te bestrijden. De partijen streven ernaar zo nodig samen te werken om andere staten bijstand en ondersteuning te bieden bij de ontwikkeling van doeltreffende wetten, beleidsmaatregelen en praktijken om cybercriminaliteit, waar deze zich ook manifesteert, te voorkomen en te bestrijden.
2. De partijen wisselen in voorkomend geval binnen hun respectieve rechtskaders en wetten, informatie uit op een aantal gebieden, waaronder onderwijs en de opleiding van cybercriminaliteitsonderzoekers, het verrichten van onderzoeken in verband met cybercriminaliteit en digitaal forensisch onderzoek.

Artikel 23

Migratie, asiel en grensbeheer

1. De partijen herbevestigen hun verbintenis om samen te werken en van gedachten te wisselen binnen hun respectieve rechtskaders en regelgeving op het gebied van migratie (met inbegrip van legale migratie, illegale migratie, mensenhandel, migratie en ontwikkeling), asiel, integratie, visa en grensbeheer.
2. De partijen delen de doelstelling van visumvrij reizen tussen de Unie en Canada voor al hun respectieve onderdanen. De partijen werken samen en stellen alles in het werk om zo spoedig mogelijk visumvrij reizen tussen hun grondgebieden mogelijk te maken voor alle burgers met een geldig paspoort.
3. De partijen werken samen teneinde illegale migratie te voorkomen en te controleren. Hiertoe geldt het volgende:
 - a) Canada verbindt zich ertoe al zijn onderdanen die illegaal aanwezig zijn op het grondgebied van een lidstaat, op verzoek van deze lidstaat en, tenzij in een specifieke overeenkomst anders is bepaald, zonder verdere formaliteiten over te nemen;

- b) iedere lidstaat verbindt zich ertoe al zijn onderdanen die illegaal aanwezig zijn op het grondgebied van Canada, op verzoek van Canada en, tenzij in een specifieke overeenkomst anders is bepaald, zonder verdere formaliteiten over te nemen;
- c) de lidstaten en Canada verstrekken hun burgers daartoe passende reisdocumenten;
- d) de partijen spannen zich in om onderhandelingen aan te gaan over een specifieke overeenkomst om verplichtingen inzake overname vast te stellen, met inbegrip van de overname van onderdanen van derde landen en staatlozen.

Artikel 24

Consulaire bescherming

1. Canada staat toe dat onderdanen van de Unie in Canada een beroep doen op bescherming door diplomatieke of consulaire autoriteiten van elke andere lidstaat, indien de lidstaat waarvan zij onderdaan zijn niet over een toegankelijke permanente vertegenwoordiging beschikt in Canada.
2. De lidstaten staan toe dat onderdanen van Canada op het grondgebied van elke andere lidstaat een beroep doen op bescherming door diplomatieke of consulaire autoriteiten van elke andere door Canada aangewezen staat indien Canada niet over een toegankelijke permanente vertegenwoordiging beschikt in die lidstaat.
3. De leden 1 en 2 hebben tot doel af te zien van de vereisten inzake kennisgeving en toestemming die anders van toepassing zouden zijn om onderdanen van de Unie en Canada toe te staan te worden vertegenwoordigd door een andere lidstaat dan die waarvan ze onderdaan zijn.
4. De partijen evalueren jaarlijks de administratieve werking van de leden 1 en 2.

Artikel 25

Bescherming van persoonsgegevens

1. De partijen erkennen dat het nodig is persoonsgegevens te beschermen en spannen zich in om samen te werken om hoge internationale standaarden te bevorderen.
2. De partijen erkennen dat het van belang is de fundamentele rechten en vrijheden te beschermen, met inbegrip van het recht op privacy bij de bescherming van persoonsgegevens. Met dit doel verbinden de partijen zich ertoe om, binnen hun respectieve rechtskaders en regelgeving, de verbintenissen die zij zijn aangegaan in verband met deze rechten na te komen, ook tijdens de preventie en bestrijding van terrorisme en andere ernstige misdrijven van grensoverschrijdende aard, met inbegrip van georganiseerde misdaad.
3. De partijen blijven binnen hun respectieve rechtskaders en regelgeving zo nodig op bilateraal en multilateraal niveau samenwerken door middel van dialoog en kennisuitwisseling met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens.

TITEL VI

POLITIEKE DIALOOG EN RAADPLEGINGSMECHANISMEN

Artikel 26

Politieke dialoog

De partijen streven ernaar om op doeltreffende en pragmatische wijze hun dialoog en overleg te versterken om hun evoluerende betrekkingen te ondersteunen, hun banden te bevorderen en door middel van hun multilaterale betrokkenheid hun gemeenschappelijke belangen en waarden te verdedigen.

Artikel 27

Raadplegingsmechanismen

1. De partijen gaan een dialoog aan door middel van regelmatige contacten, uitwisselingen en overleg, onder meer in de vorm van:
 - a) topontmoetingen, jaarlijks of zoals wederzijds overeengekomen, op het niveau van staatshoofden en regeringsleiders, afwisselend in de Unie en Canada;
 - b) ontmoetingen op het niveau van de ministers van Buitenlandse Zaken;
 - c) overleg op ministerieel niveau over beleidsvraagstukken die van wederzijds belang zijn;
 - d) overleg van ambtenaren op hoog en werkgroepenniveau over vraagstukken van wederzijds belang of briefings en samenwerking inzake belangrijke nationale of internationale ontwikkelingen;
 - e) bevordering van de uitwisseling van delegaties van het Europees Parlement en het parlement van Canada.
2. Interministerieel comité
 - a) Hierbij wordt een interministerieel comité opgericht.
 - b) Het interministerieel comité:
 - i) vervangt de trans-Atlantische dialoog;
 - ii) wordt gezamenlijk voorgezeten door de minister van Buitenlandse Zaken van Canada en de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid;
 - iii) komt jaarlijks samen, of zoals wederzijds overeengekomen naargelang van de omstandigheden;
 - iv) stelt zijn eigen agenda, regels en procedures vast;
 - v) neemt beslissingen met de goedkeuring van beide partijen;
 - vi) ontvangt een jaarverslag van het gemengd samenwerkingscomité (JCC) over de stand van zaken van de betrekkingen en doet in dit verband aanbevelingen met betrekking tot het werk van het JCC, met inbegrip van nieuwe gebieden voor toekomstige samenwerking en de regeling van geschillen die uit de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst voortvloeien;
 - vii) bestaat uit vertegenwoordigers van de partijen.
3. Gemengd samenwerkingscomité
 - a) De partijen richten een gemengd samenwerkingscomité (JCC) op.
 - b) De partijen zorgen ervoor dat het JCC:
 - i) prioriteiten aanduidt met betrekking tot de samenwerking tussen de partijen;
 - ii) toezicht houdt op de ontwikkeling van de strategische betrekkingen tussen de partijen;
 - iii) een dialoog organiseert en voorstellen doet inzake vraagstukken die van wederzijds belang zijn;
 - iv) aanbevelingen doet voor efficiëntieverbeteringen, grotere effectiviteit en synergieën tussen de partijen;
 - v) toeziet op de goede werking van deze overeenkomst;
 - vi) een jaarverslag aan het interministerieel comité doet toekomen over de stand van zaken van de betrekkingen dat door de partijen openbaar wordt gemaakt, zoals wordt vermeld in lid 2, punt b, subpunt vi), van dit artikel;
 - vii) op gepaste wijze omgaat met alle zaken die de partijen hem op grond van deze overeenkomst voorleggen;

- viii) subcomités opricht om het bij de vervulling van zijn taken bij te staan. Deze subcomités mogen echter geen duplicaat zijn van organen die op grond van andere overeenkomsten zijn opgericht;
- ix) situaties beoordeelt waarin een partij van oordeel is dat haar belangen zijn of kunnen worden aangetast door besluitvormingsprocessen op gebieden van samenwerking die niet onder een specifieke overeenkomst vallen.
- c) De partijen zorgen ervoor: dat het JCC één keer per jaar afwisselend in de Unie en Canada bijeenkomt; dat speciale vergaderingen van het JCC plaatsvinden wanneer een van de partijen daarom verzoekt; dat het JCC gezamenlijk wordt voorgezeten door een hoge ambtenaar van Canada en een hoge ambtenaar van de Unie; en zijn eigen mandaat vaststelt, met inbegrip van deelname van waarnemers.
- d) Het JCC bestaat uit vertegenwoordigers van de partijen, met voldoende aandacht voor de bevordering van doelmatigheid en efficiëntie bij de vaststelling van de deelname.
- e) De partijen komen overeen dat het JCC de comités en gelijkaardige krachtens bestaande bilaterale overeenkomsten tussen de partijen opgerichte organen kan verzoeken om als onderdeel van een lopend, allesomvattend overzicht van de banden tussen de partijen het JCC op regelmatige basis te informeren over hun activiteiten.

Artikel 28

Nakoming van verplichtingen

1. De partijen treffen, in de door deze overeenkomst belichaamde geest van wederzijds respect en samenwerking, de algemene of bijzondere maatregelen die nodig zijn om aan hun verplichtingen uit hoofde van deze overeenkomst te voldoen.
2. Als er vragen of geschillen ontstaan met betrekking tot de uitvoering of interpretatie van deze overeenkomst, leveren de partijen extra inspanningen om te overleggen en samen te werken om de kwesties tijdig en op vriendschappelijke wijze op te lossen. Vragen of geschillen worden, indien een van beide partijen daarom verzoekt, aan het JCC voorgelegd voor verdere discussie en onderzoek. De partijen kunnen ook gezamenlijk beslissen deze zaken voor te leggen aan bijzondere subcomités die verslag uitbrengen aan het JCC. De partijen zorgen ervoor dat het JCC of het aangeduide subcomité binnen een redelijke termijn bijeenkomt om geschillen bij de uitvoering of interpretatie van deze overeenkomst op te lossen door middel van tijdige communicatie, een grondige analyse van de feiten, met inbegrip van deskundig advies en wetenschappelijk bewijs indien nodig, en een effectieve dialoog.
3. De partijen herhalen hun sterke gehechtheid aan mensenrechten en non-proliferatie en zijn van oordeel dat een bijzonder ernstige en grove schending van de in artikel 2, lid 1, en artikel 3, lid 2, beschreven verplichtingen als een bijzonder dringend geval kan worden beschouwd. De partijen zijn van oordeel dat een situatie als een „bijzonder ernstige en grove schending” van artikel 2, lid 1, kan worden beschouwd indien de ernst en de aard ervan uitzonderlijk zijn, zoals een staatsgreep of ernstige misdrijven die een bedreiging vormen voor de vrede, de veiligheid en het welzijn van de internationale gemeenschap.
4. Wanneer de ernst en aard van een situatie in een derde land als gelijkwaardig aan een bijzonder dringend geval kan worden beschouwd, houden de partijen, wanneer een van beide partijen daarom verzoekt, spoedoverleg om van gedachten te wisselen over de situatie en zich te buigen over mogelijke reacties.
5. In het onwaarschijnlijke en onverwachte geval dat een bijzonder dringend geval zich op het grondgebied van een van de partijen voordoet, kunnen beide partijen een beroep doen op het interministerieel comité. Het interministerieel comité kan het JCC verzoeken om binnen een termijn van 15 dagen spoedoverleg te houden. De partijen verstrekken de relevante informatie en het bewijsmateriaal die nodig zijn voor een diepgaand onderzoek en een tijdige en effectieve afwikkeling van de situatie. Indien het JCC niet in staat is de situatie op te lossen, kan hij de zaak ter bestudering aan het interministerieel comité voorleggen.
6. a) Wanneer het interministerieel comité niet in staat is een bijzonder dringend geval op te lossen, kan elke partij besluiten de bepalingen van deze overeenkomst te schorsen. Het besluit tot schorsing wordt in de Unie met eenparigheid van stemmen genomen. Het besluit tot schorsing wordt in Canada door de overheid van Canada genomen overeenkomstig de daar geldende wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen. Een partij stelt de andere partij onmiddellijk schriftelijk in kennis van het besluit en past het besluit toe gedurende de minimumperiode die nodig is om de kwestie op te lossen op een wijze die voor de partijen aanvaardbaar is.
- b) De partijen zien nauwlettend toe op de ontwikkeling van de situatie die de aanleiding was voor dat besluit en die reden kan zijn voor andere passende maatregelen die buiten het kader van deze overeenkomst worden genomen. De partij die een beroep doet op de schorsing of andere maatregelen neemt, trekt deze in, zodra dit gerechtvaardigd is.

7. De partijen erkennen bovendien dat een in lid 3 omschreven bijzonder ernstige en grove schending van de mensenrechten of non-proliferatie reden kan zijn voor de beëindiging van de brede economische en handelsovereenkomst (CETA) tussen de Unie en Canada, overeenkomstig artikel 30.9 van die overeenkomst.

8. Deze overeenkomst heeft geen gevolgen voor en doet geen afbreuk aan de interpretatie of toepassing van andere overeenkomsten tussen de partijen. Met name de bepalingen inzake geschillenbeslechting van deze overeenkomst dienen niet ter vervanging van of doen op generlei wijze afbreuk aan de bepalingen inzake geschillenbeslechting van andere overeenkomsten tussen de partijen.

TITEL VII

SLOTBEPALINGEN

Artikel 29

Veiligheid en openbaarmaking van informatie

1. Deze overeenkomst doet op generlei wijze afbreuk aan de wet- en regelgeving inzake de toegang van het publiek tot officiële documenten van de Unie, de lidstaten of Canada.

2. Deze overeenkomst wordt niet zodanig uitgelegd dat een partij verplicht is om informatie te verstrekken indien die partij van oordeel is dat het strijdig is met de wezenlijke belangen van haar veiligheid om die informatie bekend te maken.

Artikel 30

Inwerkingtreding en beëindiging

1. De partijen stellen elkaar ervan in kennis wanneer zij de interne procedures hebben afgerond die vereist zijn voor de inwerkingtreding van de overeenkomst. De onderhavige overeenkomst treedt in werking op de eerste dag van de maand die volgt op de laatste kennisgeving.

2. Onverminderd lid 1 passen de Unie en Canada delen van deze overeenkomst op voorlopige basis toe, als bedoeld in dit lid, in afwachting van de inwerkingtreding ervan en in voorkomend geval overeenkomstig hun respectieve interne procedures en wetgeving.

De voorlopige toepassing vangt aan op de eerste dag van de tweede maand volgende op de datum waarop de Unie en Canada elkaar in kennis hebben gesteld van het volgende:

- a) voor de Unie: dat de voor de voorlopige toepassing vereiste interne procedures zijn voltooid, waarin wordt vermeld welke delen van de overeenkomst op voorlopige basis worden toegepast; en
 - b) voor Canada: dat de voor de voorlopige toepassing vereiste interne procedures zijn voltooid, waarin wordt vermeld dat Canada instemt met de delen van de overeenkomst die op voorlopige basis worden toegepast.
3. Elk van beide partijen kan de andere partij schriftelijk in kennis stellen van haar voornemen deze overeenkomst op te zeggen. De opzegging wordt zes maanden na de kennisgeving van kracht.

Artikel 31

Wijziging

De partijen kunnen deze overeenkomst met wederzijdse schriftelijke toestemming wijzigen. Deze wijziging treedt in werking op de eerste dag van de maand volgende op de datum van de laatste kennisgeving waarbij de partijen elkaar in kennis stellen van de voltooiing van alle interne procedures die nodig zijn voor de inwerkingtreding van de wijziging.

Artikel 32

Kennisgevingen

De partijen dienen alle kennisgevingen overeenkomstig de artikelen 30 en 31 in bij het secretariaat-generaal van de Raad van de Europese Unie en het ministerie van buitenlandse zaken, handel en ontwikkeling van Canada of de opvolgers daarvan.

Artikel 33

Territoriale toepassing

Deze overeenkomst is van toepassing op, enerzijds, elk gebied waarop de Verdragen waarop de Europese Unie is gegrond van toepassing zijn, onder de in die verdragen neergelegde voorwaarden, en, anderzijds, op Canada.

Artikel 34

Definitie van de partijen

Voor de toepassing van deze overeenkomst wordt onder „de partijen” verstaan: de Europese Unie of haar lidstaten, dan wel de Europese Unie en haar lidstaten, overeenkomstig hun respectieve bevoegdheden, enerzijds, en Canada, anderzijds.

Deze overeenkomst is opgesteld in twee exemplaren in de Bulgaarse, Deense, Duitse, Engelse, Estse, Finse, Franse, Griekse, Hongaarse, Italiaanse, Kroatische, Letse, Litouwse, Maltese, Nederlandse, Poolse, Portugese, Roemeense, Sloveense, Slowaakse, Spaanse, Tsjechische en Zweedse taal, waarbij alle teksten gelijkelijk authentiek zijn.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, daartoe naar behoren gemachtigd, deze overeenkomst hebben ondertekend.

Съставено в Брюксел на тридесети октомври през две хиляди и шестнадесета година.

Hecho en Bruselas, el treinta de octubre de dos mil dieciséis.

V Bruselu dne třicátého října dva tisíce šestnáct.

Udfærdiget i Bruxelles den tredivte oktober to tusind og seksten.

Geschehen zu Brüssel am dreißigsten Oktober zweitausendsechzehn.

Kahe tuhande kuueteistkümnenda aasta oktoobrikuu kolmekümnendal päeval Brüsselis.

Έγινε στις Βρυξέλλες, στις τριάντα Οκτωβρίου δύο χιλιάδες δεκαέξι.

Done at Brussels on the thirtieth day of October in the year two thousand and sixteen.

Fait à Bruxelles, le trente octobre deux mille seize.

Sastavljeno u Bruxellesu tridesetog listopada godine dvije tisuće šesnaeste.

Fatto a Bruxelles, addì trenta ottobre duemilasedici.

Briselē, divi tūkstoši sešpadsmītā gada trīsdesmitajā oktobrī.

Priimta du tūkstančiai šešioliktą metų spalio trisdešimtą dieną Briuselyje.

Kelt Brüsszelben, a kétezer-tizenhatodik év október havának harmincadik napján.

Magħmul fi Brussell, fit-tletin jum ta' Ottubru fis-sena elfejn u sittax.

Gedaan te Brussel, dertig oktober tweeduizend zestien.

Sporządzono w Brukseli dnia trzydziestego października roku dwa tysiące szesnastego.

Feito em Bruxelas, em trinta de outubro de dois mil e dezasseis.

Întocmit la Bruxelles la treizeci octombrie două mii şaisprezece.

V Bruseli tridsiateho oktobra dvetisícšestnást.

V Bruslju, dne tridesetega oktobra leta dva tisoč šestnajst.

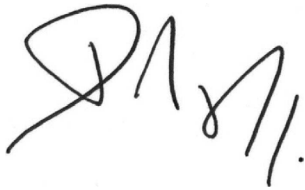
Tehty Brysselissä kolmantenakymmenentenä päivänä lokakuuta vuonna kaksituhattakuusitoista.

Som skedde i Bryssel den trettionde oktober år tjugohundrasexton.

Voor het Koninkrijk België

Pour le Royaume de Belgique

Für das Königreich Belgien

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

За Република България

Za Českou republiku

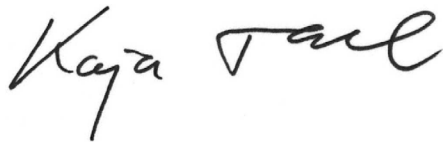
For Kongeriget Danmark

Für die Bundesrepublik Deutschland

Eesti Vabariigi nimel

Thar cheann Na hÉireann

For Ireland

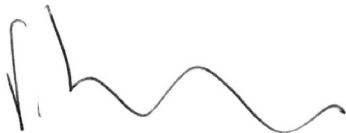
Για την Ελληνική Δημοκρατία

Por el Reino de España

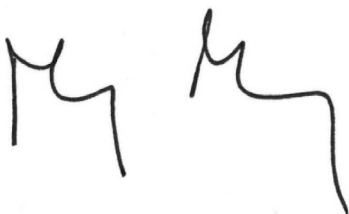
Pour la République française

Za Republiku Hrvatsku

Per la Repubblica italiana

Για την Κυπριακή Δημοκρατία

Latvijas Republikas vārdā –

Lietuvos Respublikos vardu

Pour le Grand-Duché de Luxembourg

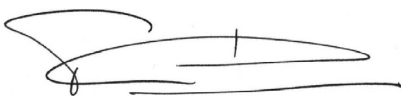
Magyarország részéről

Għar-Repubblika ta' Malta

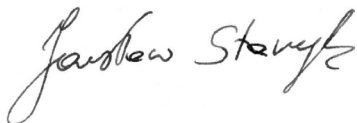
Voor het Koninkrijk der Nederlanden

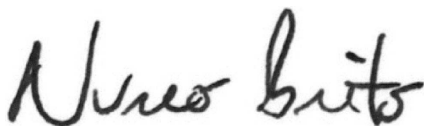
Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

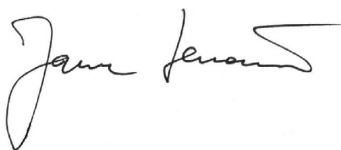
Pela República Portuguesa

Pentru România

Za Republiko Slovenijo

Za Slovenskú republiku

Suomen tasavallan puolesta

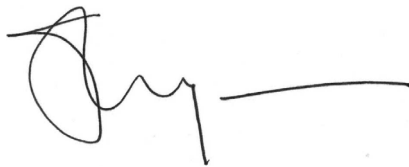
För Republiken Finland

För Konungariket Sverige

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

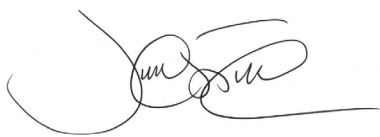
За Европейския съюз
 Por la Unión Europea
 Za Evropskou unii
 For Den Europæiske Union
 Für die Europäische Union
 Euroopa Liidu nimel
 Για την Ευρωπαϊκή Ένωση
 For the European Union
 Pour l'Union européenne
 Za Europsku uniju
 Per l'Unione europea
 Eiropas Savienības vārdā –
 Europos Sąjungos vardu
 Az Európai Unió részéről
 Għall-Unjoni Ewropea
 Voor de Europese Unie
 W imieniu Unii Europejskiej
 Pela União Europeia
 Pentru Uniunea Europeană
 Za Európsku úniu
 Za Evropsko unijo
 Euroopan unionin puolesta
 För Europeiska unionen

For Canada

Pour le Canada

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'J' followed by a series of loops and a long horizontal stroke.
